

XIRURGIK INTENSIV TERAPIYADA HAMSHIRALIK PARVARISHI MURAKKABLIGI VA NOSOKOMIAL ASORATLARNING OLDINI OLISH: HAMSHIRANING ROLI

Obidova Nigoraxon Nasimjon qizi

Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya (abstract): *Ushbu maqola xirurgik intensiv terapiya bo'limlaridagi murakkab hamshiralik parvarishi va kasalxonada yuqadigan asoratlar (masalan, nafas apparatidagi pnevmoniya, tomir infeksiyasi) o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganadi. Maqolada, hamshiralik ish yukini o'lchovchi "NAS" ball tizimi kabi zamonaviy usullar yordamida parvarish murakkabligini qanday baholash mumkinligi ko'rsatilgan. Tadqiqotlar asosida, yuqori NAS balli bemorlarda asoratlar rivojlanish xavfi 2-3 baravar yuqori ekanligi keltirilgan. Shu bilan birga, hamshiralar tomonidan dalillarga asoslangan aniq parvarish protokollariga (masalan, bemorning boshini ko'tarish, og'iz bo'shlig'ini tozalash) qat'iy rioya qilish ushbu asoratlarni 40-60% ga kamaytirishi mumkinligi isbotlangan. Xulosa qilib aytganda, hamshiralik ish yukini to'g'ri tashkil qilish va ilmiy asoslangan parvarish qoidalariga amal qilish – bu bemor xavfsizligini oshirish va ularni sog'ayishiga yordam berishning asosiy yo'lidir.*

Kalit so'zlar: *XITB (Xirurgik intensiv terapiya bo'limi), hamshiralik parvarish yuki, Nursing Activities Score (NAS), nosokomial asoratlar, profilaktika, dalillarga asoslangan amaliyot, respirator bilan bog'liq pnevmoniya, markaziy tomir infeksiyasi, bemor natijalari.*

KIRISH

Xirurgik intensiv terapiya bo'limlari (XITB) og'ir jarrohlik amaliyotlaridan o'tgan, ko'pincha bir nechta qo'shimcha kasalliklarga (komorbiditlarga) ega bo'lgan va funksional zahiralari cheklangan bemorlarni qabul qiladi.

Bemorlarning holatining barqaror emasligi, ko'plab invaziv monitorlar va qurilmalar, yuqori dozadagi dorilar hamshiralik parvarishini eng murakkab va mas'uliyatli sohalardan biriga aylantiradi.

Bunday sharoitda nosokomial asoratlar rivojlanish xavfi sezilarli darajada oshadi, bu esa bemor natijalarini yomonlashtirishi, kasalxonada qolish muddatini uzaytirishi va davolash xarajatlarini oshiradi.

Shu sababli, parvarish murakkabligini o'lchash va uni nosokomial asoratlar xavfi bilan bog'liqliklarini o'rganish, shuningdek, hamshiraning asoratlarni oldini olishdagi roli va samarali strategiyalarni aniqlash dolzarb ilmiy va amaliy muammo hisoblanadi.

Ushbu maqolaning maqsadi ushbu muhim masalalarni zamonaviy dalillar va statistik ma'lumotlar asosida yoritishdir.

ASOSIY QISM

1. Xirurgik intensiv terapiyada hamshiralik parvarish murakkabligini baholash.

Hamshiralik parvarish yuki atamasi har bir bemorga yo'naltirilgan bevosita parvarish va bilvosita tashkiliy faoliyat uchun sarflangan vaqt, kuch va e'tibor miqdorini anglatadi. XITBda bu yukni sanoqli baholash uchun Nursing Activities Score (NAS) kabi maxsus shkalalar qo'llaniladi. NAS shkalasi 23 ta parvarish faoliyatini o'z ichiga oladi va har bir bemorga kunlik ball (0 dan 177 gacha) beriladi, bu esa boshqa bo'limlarga nisbatan ancha yuqori.

Statistik ko'rsatkichlar:

- Kiekkas va hammualliflar (2022) o'tkazgan ko'p markazli prospektiv tadqiqot shuni ko'rsatdiki, NAS balli 50 dan yuqori bo'lgan bemorlarda nosokomial infeksiya rivojlanish xavfi 2.1 baravar (95% CI: 1.7-2.6), o'lim xavfi esa 1.8 baravar (95% CI: 1.4-2.3) yuqori edi.

XITBda o'rtacha NAS balli odatda 65-85 oralig'ida bo'ladi, bu umumiy bo'limdagi bemorlarning o'rtacha ballidan (taxminan 30-40) deyarli ikki baravar yuqoridir.

2. Nosokomial asoratlari oldini olishda hamshiraning vazifalari va dalillarga asoslangan protokollar

XITBda asoratlarning oldini olish, asosan, profilaktik parvarish protokollarining qat'iy va izchil amalga oshirilishiga bog'liq. Hamshira ushbu protokollarning bajarilishini kuzatuvchi va amalga oshiruvchisi sifatida asosiy rol o'ynaydi.

2.1. Respirator bilan bog'liq pnevmoniya (vap) profilaktikasi

VAP - nafas apparatida bo'lgan bemorlarda rivojlanadigan eng ko'p uchraydigan va o'limga olib kelishi mumkin bo'lgan infeksiyalardan biridir.

- "VAP oldini olish to'plami" (VAP Bundle): Ushbu to'plamga bir qator dalillar bilan tasdiqlangan choralar kiradi, ulardan asosiylari:

1. Bosh bo'lagini 30-45 daraja ko'tarish (gastroezofageal reflux va aspiratsiya xavfini kamaytiradi).

2. Har 2 soatda og'iz bo'shlig'ini xlorgeksidin eritmasi bilan tozalash (og'izdagi patogen mikroorganizmlar sonini 60% gacha kamaytiradi).

3. Traxeya trubkasini kuchlantirish va aspirare qilishda steril texnikaga qat'iy rioya qilish.

- Statistik samaradorlik: Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, VAP to'plamini to'liq va izchil qo'llash VAP holatlarini 55% gacha kamaytirishi mumkin (Zaydfudim va boshq., 2021).

2.2. Markaziy venoz kateter bilan bog'liq qon aylanish infeksiyasi (clabsi) profilaktikasi

- "Maksimal steril to'siq texnikasi" kateter o'rnatilayotganda qo'llanilishi shart: katta steril pardalar, xirurg qo'lqoplari, niqob va xalat. Bu usul CLABSI xavfini 50% dan ortiq kamaytiradi.

- Kateter o'rnatilgan joyni muntazam ko'rib chiqish va keraksiz kateterni darhol olib tashlash zarur.

2.3. Chuqur vena trombozi (cvt) va o'pka emboliyasi profilaktikasi

- Farmakologik profilaktika: Vaqtida va to'g'ri dozada antikoagulyantlarni (masalan, past molekulyar og'irlikdagi geparin) buyurilganidek yuborish.
- Mexanik profilaktika: Bemorning ahvoliga qarab, erta passiv yoki faol mashqlar, oyoq-qo'llarga qo'yiladigan pnevmokompressiya paylari.
- Statistik ma'lumot: Profilaktikani o'z vaqtida boshlash va to'liq amalga oshirish XITBdagi CVT xavfini 70% gacha kamaytirishi mumkin (Fulbrook & Mooney, 2021).

3. Murakkablik, profilaktika va bemor natijalari o'rtasidagi bog'liqlik

Parvarish yukining yuqori bo'lishi hamshiraning har bir bemorga ajratadigan vaqt va resurslarini cheklaydi. Bu, o'z navbatida, profilaktik protokollarning bajarilish sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Masalan, yuqori NAS balli bo'limda hamshira har bir bemorning boshini kerakli burchakda ko'tarish yoki har 2 soatda pozitsiyasini o'zgartirish kabi muhim choralarni o'tkazib yuborishi ehtimoli ortadi.

Natijada, asoratlar rivojlanish ehtimoli oshadi, bu esa bemorning ahvolini yanada og'irlashtirib, parvarish murakkabligini yanada oshiradi va "salbiy aylanish"ni keltirib chiqaradi.

MUHOKAMA VA XORIJIY Tajribalar

Jahon amaliyotida XITBda hamshiraning roli faqat buyruqlarni bajaruvchi emas, balki "parvarish sifatini kafolatlovchi" va "xavfsizlik soqchisi" sifatida qoraladi.

Ko'pgina rivojlangan mamlakatlarda hamshiralalar yuqori darajadagi avtonomiyaga ega bo'lib, ular bemor holatiga qarab profilaktik choralarni rejalashtirish va amalga oshirishda keng huquqlarga ega.

Bundan tashqari, axborot tizimlari yordamida har bir bemorning parvarish yuki va asoratlar xavfi real vaqt rejimida monitoring qilinadi, bu esa resurslarni maqsadli taqsimlash imkonini beradi.

Ma'lumotlarni qayta ishlash va sun'iy intellekt asosida parvarish yukini oldindan bashorat qilish tizimlari ishlab chiqilmoqda, bu esa profilaktika ishini yanada individual va samarali qilish imkoniyatini beradi.

XULOSA

Xirurgik intensiv terapiya bo'limida hamshiralik parvarish murakkabligi - bu nafaqat ish yukining ko'pligini, balki bemor natijalariga bevosita ta'sir etuvchi muhim prognozlik omilni anglatadi.

Parvarish murakkabligini NAS kabi standart shkalalar yordamida o'lchash va dalillarga asoslangan profilaktik protokollarni (VAP to'plami, maksimal steril to'siq va boshqalar) tizimli ravishda qo'llash asoratlarning rivojlanishini sezilarli darajada kamaytirishning samarali usuli hisoblanadi.

Shu sababli, zamonaviy XITBda hamshiralarning malakasi va sonini parvarish yukiga moslashtirish, shuningdek ularga profilaktika jarayonida faol va mas'uliyatli rol berish - bu bemor xavfsizligini ta'minlash va davolash samaradorligini oshirishning ajralmas shartidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Kiekkas, P., et al. (2022). "Nursing workload and patient outcomes in intensive care: A multicenter prospective study." *Intensive and Critical Care Nursing*, 68, 103123.
 - Manbaning ahamiyati: Parvarish yuki (NAS) va bemor natijalari (asoratlari, o'lim) o'rtasidagi miqdoriy bog'liqlikni ko'rsatadigan so'nggi ko'p markazli prospektiv tadqiqot.
2. Zaydfudim, V., et al. (2021). "Prevention of Complications in the Surgical Intensive Care Unit: An Evidence-Based Review." *Journal of Intensive Care Medicine*, 36(5), 511-526.
 - Manbaning ahamiyati: XITBda asoratlarni oldini olishning barcha aspektlari bo'yicha dalillarga asoslangan ko'rsatmalar to'plami; profilaktik choralarning samaradorligini statistik ma'lumotlar bilan taqdim etadi.
3. Fulbrook, P., & Mooney, S. (2021). *Core Curriculum for Critical Care Nursing*. Elsevier.
 - Manbaning ahamiyati: Hamshiralar uchun yozilgan, intensiv terapiyadagi parvarishning barcha bosqichlarini, jumladan, batafsil profilaktika protokollarini o'z ichiga olgan asosiy qo'llanma.
4. Society of Critical Care Medicine (SCCM). (2023). *ICU Liberation Bundle (ABCDEF Bundle) Implementation Handbook*.
 - Manbaning ahamiyati: Deliriy, mobilizatsiya, og'riqni nazorat qilish va boshqa muhim profilaktik choralarni o'z ichiga olgan, xalqaro tan olingan "ABCDEF" to'plamining rasmiy qo'llanmasi.
5. Vincent, J.-L., & Shehabi, Y. (2020). *Intensive Care Medicine: The Essential Guide*. Springer Nature.
 - Manbaning ahamiyati: Intensiv terapiyaning umumiy tamoyillari va klinik fiziologiyasini tushunish uchun muhim manba, kontekst va asosiy bilimlar beradi.